

De

NUMMER 3 /// JAARGANG 87 /// 4 NOVEMBER 2011

Reformatie

INSPIREREND KERK ZIJN

Brede schouders

**Onderweg
als pelgrims**

Naief of kinderlijk

De toekomst van de protestantse kerken

COLOFON

De Reformatie verschijnt om de andere week en is een uitgave van Stichting De Reformatie.

Bestuur drs. Bernard Bos (voorzitter),
Herman Rozemuller (penningmeester)

Kernredactie drs. Bas Luiten (hoofdredacteur),
drs. Heleen Sytsma - van Loo (eindredacteur),
drs. Bram Beute, prof. dr. Ad de Bruijne,
drs. Janneke Burger - Niemeijer, dr. Hans Schaeffer

Brede redactie Kernredactie plus prof. dr. Erik
de Boer, prof. dr. Sander Griffioen, prof. dr. Gert
Kwakkel, Jan Westert

Beeldredactie drs. Frouckje van der Wal

Alle stukken voor de redactie bij voorkeur per
e-mail: redactie@dereformatie.nl.
Eventueel per post naar Redactie De Reformatie,
Fontanalaan 3, 5624 KN Eindhoven. Alles wat
met (abonnementen)administratie te maken
heeft naar info@dereformatie.nl of per post naar
De Reformatie, Postbus 89, 7730 AB Ommen.

Opmaak IDD concept.communicatie.creatie |
www.idd.nu

Druk Kon. BDU Grafisch bedrijf

Administratie

De Reformatie, postbus 89, 7730 AB Ommen
info@dereformatie.nl /// tel. 0529 - 43 88 96

Advertenties

Nico Postuma, tel. 0341 - 84 21 47,
tel. 06 - 139 959 05 /// adverteren@dereformatie.nl
Contracttarief op aanvraag

Abonnementen

€ 49,95 per jaar /// studenten € 19,50 ///
buitenland € 130,-

- abonnementsjaar loopt van 1 januari t/m
31 december

De Reformatie is op Daisy cd-rom verkrijgbaar
bij de Chr. Blindenbibliotheek voor blinden en
slechtzienden. Tel. 0341 - 56 54 99.

*Zonder schriftelijke toestemming van de uitgever is het
niet toegestaan artikelen uit dit blad over te nemen.*

www.dereformatie.nl

PUBERAAL

TEKST: BAS LUITEN, HOOFDREDACTEUR ///

Een puber test zijn grenzen. Hij is er voortdurend op uit die te verleggen, maar moet nog leren wat wel kan en wat niet. Hij kan uitdagend zijn: gewoon iets pakken en vervolgens verbaasde ogen opzetten als blijkt dat dat helemaal niet mocht, met hele discussies als gevolg. Nu is praten op zich niet erg, maar het lastige in dit soort discussies is dat pubers vooral uitgaan van zichzelf en van hun eigen gevoel. Gelovige christenen kunnen ditzelfde gedrag vertonen: iets doen of iets pakken zonder enig overleg, en vervolgens verbaasd reageren als daar vragen bij worden gesteld.

Wie volwassen is in zijn geloof, vraagt zich van te voren af of het wel goed is wat hij van plan is. Centrale vraag daarbij is: ontvang ik nu wat God mij geeft, of ga ik iets pakken alleen omdat ik het wil? Bijvoorbeeld: geeft God mij dit tweede huwelijk, weet ik dat zeker?

Vinden andere gelovigen dat ook? Andere vraag: voegt God man en man samen tot één, en vrouw en vrouw? Is het werkelijk waar dat dit van Hem wordt ontvangen? Volgende vraag: het gaan naar een andere kerk, in de weg van onttrekking, roept God mij daartoe? Moet ik verlaten wat ik in de eigen gemeente van Hem ontving? Het is helemaal van deze tijd om gewoon je eigen daad te stellen en je gevoel te volgen, soms als volslagen verrassing voor anderen. Maar zo kun je met God niet omgaan, en met medechristenen evenmin. Bij twijfel moeten we niet inhalen, want dat kan dodelijk zijn. Zo moeten we ook niet willen binnenhalen wat niet duidelijk van God komt. Dat is niet ouderwets, maar een uiting van gelovig ontzag. En het kan een hele gemeente raken. Liet God niet al bij Jericho ervaren dat Hij zijn volk verlaat als het pakt wat Hij niet geeft?

IN DIT NUMMER

28

LEREN VAN DE PAUS EN ZIJN KERK

Is er toekomst voor de protestantse kerken? Wim van der Schee stelt: we redden het niet met het enkel blijven benadrukken van de eigen sterke punten. We kunnen wat leren van de Rooms-Katholieke manier van vernieuwen door verbreden.

31

ZUIDELIJK CHRISTENDOM

Het aantal christenen neemt af in het Westen, maar groeit in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Daardoor krijgt het christendom een zuidelijk uiterlijk in plaats van het westerse uiterlijk dat het eeuwenlang gehad heeft. Hoe ziet dat eruit?

36

ZIJ DIE ONS VOORGINGEN

We zijn omringd door een wolk van getuigen: zij daarboven, wij hier beneden. Hoor je hoe ze ons aanmoedigen? Het geeft ons energie op weg naar ons einddoel. 'Zoals een auto loopt op benzine, lopen wij op Bijbelse verhalen.'

EN VERDER

34 VERDIEPING DOOR VERBREIDING /// 38 WANDELEN MET GOD BREDE SCHOULDERS ///

40 LOKAAL ONDERWEG ALS PELGRIMS /// 41 COLUMN NAÏEF OF KINDERLIJK ///

41 WWW.DEREFORMATIE.NL /// 42 DE PAUS OVER JEZUS - JEZUS OVER DE PAUS ///

46 KORT NIEUWS, PERSBERICHTEN /// 48 UIT DE KERKEN

Leren van de paus en zijn kerk

TEKST: WIM VAN DER SCHEE, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE AMSTERDAM-ZUID/WEST ///

Als gereformeerden iets leren van de Rooms-Katholieke Kerk, kan dat? Wie eens serieus in de roomse spiegel durft te kijken, ziet dat het niet alleen kan, maar dat het ook hoog tijd is dat we het doen. Loop maar gewoon een willekeurige katholieke kerk binnen. Wat zie je dan?

In de allereerste plaats zie je dan dat je een huis van gebed binnen gekomen bent. Elke roomse kerk staat er (en staat ook vrijwel altijd open) om te bidden. Het gebouw 'richt' dat gebed ook. Je kunt er ook een kaarsje branden als teken van je gebed tot 'wat er ook maar is tussen hemel en aarde'. Maar centraal in het gebouw staan een altaar en een kruis, en er is nog veel meer dat verwijst naar Jezus Christus en die gekruisigd. Hier wordt in Jezus' naam gebeden tot God of tot Jezus zelf. Veel kerken zijn in hun geheel 'georiënteerd': gericht naar het Oosten, waar de zon opgaat die symbool staat voor Jezus, de opgaande zon van het nieuwe leven. Wat er ook meer van te zeggen is, de diepste laag van rooms-katholieke spiritualiteit is de aanbidding van Jezus. Kijk verder en je ziet dat je in een katholieke kerk bepaald niet de enige bent die bidt. De familie van bidders is altijd aanwezig, in beelden van heiligen, aparte hoekjes die gewijd zijn aan voorbeeldige christenen, in de rij stoelen in het koor. Ook als je helemaal alleen in de kerk bent, zie je dat gebed hier altijd gemeenschappelijk gebed

is en dat er nooit iemand alleen op de verhoging van het liturgisch centrum staat. Je ruikt de wierook nog, er is wijwater, de banken zijn knielbanken, je kunt rondlopen langs een kruisgang met afbeeldingen van Jezus' lijden, je kunt een kaars aansteken. Alles wijst op lijfelijke en lichamelijke beweging. Bidden doe je hier niet maar in het diepst van je gedachten.

Het is de bedoeling dat je hier biddend bent en dat je je gebed dóet.

Hemelse liturgie Blijf je wat langer in een grotere kerk of een kloosterkerk of -kapel, dan merk je dat er ook gebeden wordt op vaste tijden en met vaste formuleringen. Niet alleen is er dagelijks een eucharistieviering, er zijn ook de getijdengebeden op het ritme van de dagen: morgen en avond, dag en nacht. Zelfs in de eucharistieviering is alles ingekaderd in gebed en cirkelt het om de aanbidding van Jezus Christus in brood en wijn.

Er is niet alleen veel dat verwijst naar Jezus' leven op aarde. Afbeeldingen en zichtlijnen die je oog naar boven trekken, richten je op Jezus als de levende Heer. Inscripties zeggen het soms met

zoveel woorden: dit is het huis van God en de poort naar de hemel. Hier bidden betekent je invoegen in een veel grotere liturgie: de aanbidding van God in hemel en op aarde. Het betekent je op een plek hier op aarde aansluiten bij Jezus, die als hogepriester van het nieuwe verbond zijn leven offert in het hemels heiligdom. In de eucharistie gaat het precies daarom: tastbaar hier op aarde deelnemen aan die hemelse liturgie. Jezus' offer wordt hier niet herhaald, er wordt symbolisch aan deelgenomen door zijn lichaam op aarde, in een gebed van overgave aan Jezus en met Jezus mee.

Anders gereformeerd blijven Het is duidelijk dat bovenstaande schets selectief is. Ik herinner me nog goed de vervreemding toen ik ooit tijdens een vakantie in Brugge in de Heilig-Bloedbasiliek de verering meemaakte van een ampul waarin bloed van Jezus zou zitten. De eucharistieviering waarin een oude vriend van me tot priester gewijd werd, was vol van Jezus en van zijn genade; des te meer viel de strakke belofte van gehoorzaamheid aan de bisschop uit te toon. Maria is ongetwijfeld de moeder van God, voorbeeld van overgave en als geen ander verbonden

Een rooms-katholieke kerk is een huis van gebed ///

met haar Zoon; maar alles wat daaromheen verzonnen is, leidt af van degene om wie het werkelijk gaat: de levende God in Jezus Christus. En zo is er nog veel meer te noemen. Je kunt als gereformeerde niet rooms worden en gereformeerd blijven.

Maar wat ik hier nu wil benadrukken is dat je ook niet op dezelfde manier gereformeerd kunt blijven als voorheen, als je de rooms-katholieke traditie echt leert kennen. De roomse wereld stelt je als protestant ook pijnlijke vragen. De schets aan het begin van dit artikel is expres zo geschreven om daar gevoel voor op te roepen. Er is iets weg bij ons. We zijn iets kwijtgeraakt. En waarom? Is daar echt een goede reden voor?

Lichamelijk Onze kerken zijn geen huizen van gebed, zelfs niet van dankgebed voor de God die genadig is. Onze kerkdiensten cirkelen rond een God die spreekt, en wat Hij zegt,

is in veel gevallen een gebod. Onze erediensten doen geen beroep op ons als lichamelijke mensen. Luisteren is in de dienst genoeg; zingen mag. Zelfs als we avondmaal vieren, zo nu en dan, worden we van brood en wijn weggeroepen naar een voor ons besef verre hemel: de harten omhoog! Daar is Jezus. We gedenken dat Hij op aarde was, verwachten dat Hij terugkomt,

maar de indruk die wordt opgeroepen is meer dat Hij nu 'reëel afwezig' is dan 'reëel aanwezig' in brood en beker en wat wij daarmee doen. Wij zijn geen familie die samenkomt voor God, maar worden aangesproken op onze persoonlijke relatie

met Hem. Hoe meer we die zelf moeten onderhouden des te meer worden we op onszelf teruggeworpen — wat we er ook bij zeggen over de heilige Geest. De aanbidding en verering van God vinden

wij geen kenmerk van de kerk (NGB 29). Bidden is wel het belangrijkste in de dankbaarheid (HC 45), maar dat is jouw persoonlijke dankbaarheid, niet die van de kerk. Als kerken nemen we daar dus ook geen verantwoordelijkheid in: de Nederlandse gereformeerde kerken kennen geen gemeenschappelijk gebed. Wie beseft er dat het de bedoeling is van de zondagse eredienst dat we

daarin deelnemen aan de ene grote liturgie voor God in hemel en op aarde? De meeste kerkgangers komen naar de kerk om weer opgeladen te worden voor een nieuwe week zelf God dienen. Wij vieren de zondag niet, maar houden

rust en komen bijeen in kerkdiensten om onderwezen te worden — en gaan over tot de orde van de dag. Wat niet concreet kan worden uitgevoerd in lichamelijke handelingen en rituelen

*'Onze erediensten
doen geen beroep op
ons als lichamelijke
mensen'*

blijft hangen in het hoofd; het bereikt hart en handen tenslotte niet en voelt opgedrongen en opgelegd. We weten het, maar doen er in de kerk niets mee.

Dat zijn maar een paar opmerkingen naar aanleiding van wat je kunt zien in iedere katholieke kerk. Als je gaat praten en lezen stelt de rooms-katholieke traditie je nog heel andere, theologische, vragen: over de apostolische successie en het ambt (kan iemand zomaar namens Jezus spreken en handelen?), over het eigen recht van de traditie van de kerk (heeft de kerk een eigen beslissingsbevoegdheid om bijvoorbeeld een kinderdoop in te stellen?), over de Schrift (kan er iets bestaan als een 'sola Scriptura' en kan de Schrift sowieso haar eigen uitlegster zijn?), om er maar een paar te noemen. Daar is hier nu geen ruimte voor. Maar ook daarbij zou hetzelfde blijken: er is iets weg bij ons, we zijn iets kwijtgeraakt.

Vernieuwen Wat kunnen we daaraan doen? Daar zouden we van dezelfde rooms-katholieken iets over kunnen leren. Wij heten gereformeerde, dat wil zeggen: vernieuwde kerken, maar de rooms-katholieke kerk heeft zich de laatste halve eeuw vernieuwd, en grondig ook. En dat is anders gegaan dan ik doorgaans onder gereformeerden hoor bepleiten. Dat komt meestal neer op: je moet je eigen sterke punten weer ontdekken en revitaliseren: vernieuwing door je eigen traditie 'in rapport met de tijd' te brengen. Vandaag de dag gaat het dan bijvoorbeeld over hoe het heil in de preek weer kan worden bemiddeld of hoe het heilige ook in een gereformeerde kerkdienst gebeurt. Kijk je van daaruit naar de veranderingen in de rooms-katholieke kerk sinds het Tweede Vaticaans Concilie (1962-

1965), dan valt op dat het niet maar om het vernieuwen en revitaliseren van de eigen sterke punten gaat, maar om een verbreding, om een toevoegen van de sterke punten van anderen. Een paar voorbeelden: er is binnen de katholieke traditie structureel meer aandacht gekomen voor de Bijbel, voor de lezing en vertaling ervan, voor missie en evangelisatie, voor het betrekken van gemeenteleden in de liturgie en het gebed van de kerk. Er is niet alleen een nieuwe versie gekomen van het getijdengebed dat clerus en kloosterlingen verplicht bidden, er is ook bewust gewerkt aan het toegankelijk maken daarvan voor gemeenteleden. Er is, kortom, sinds de jaren '60 in de Rooms-Katholieke Kerk enorm veel ingevoegd en uitgewerkt dat vanouds meer typerend was voor protestantse tradities. Tegelijk is de Roomse Kerk daar niet minder rooms van geworden. Het valt ook niet te verwachten dat dit gaat gebeuren, ondanks de nodige verklaringen van overeenstemming na oecumenische gesprekken met luthersen, gereformeerden, anglicanen, oosters-orthodoxen en zelfs evangelischen. Dat is nu net wat deze rooms-katholieke vernieuwing interessant en voorbeeldig maakt: je kunt je kennelijk vernieuwen door te verbreden en toch jezelf blijven.

Wederzijds helpen Dat is precies wat de gereformeerde traditie nodig heeft

aan het begin van de 21ste eeuw. De Reformatie was een sterke nieuwe contextualisatie van het christelijk geloof in de culturele setting van de Renaissance. De ontwikkelingen daarna hebben de kracht en de beperkingen daarvan voldoende aangetoond. Nu de

*'Wij vieren de
zondag niet, maar
komen bijeen om
onderwezen te
worden'*

Westerse wereld ondergaat in secularisatie en overgaat in een geglobaliseerde mediacultuur levert het bar weinig op om die eigen traditie nog eens te vernieuwen en meer niet. We hebben vandaag de dag niet de sterke punten van onze traditie nodig (de sacramentele kracht van

het woord, verheldering, kritiek, visie en leer), maar wat we juist vanaf de Reformatie kwijtgeraakt zijn: wat van mysterie is ontdaan spreekt mensen niet meer aan, wat niet belichaamd kan worden en werkelijk geleefd, raakt mensen niet meer. Zonder een gereformeerde versie van Vaticanum II gaan we het niet redden.

Als iets de kern was van de rede van paus Benedictus XVI tot zijn protestantse broeders en zusters in Erfurt afgelopen september, dan is het wel de oproep: 'Verdieping en verlevendiging van ons geloof, daar moeten we elkaar wederzijds bij helpen. Wij en het christendom redden het niet met een andere tactiek.' Hij mag het zeggen. Zijn kerk heeft het voorbeeld al gegeven. Wij doen er goed aan daarin van deze paus en zijn kerk te leren.

✚ SAMENVATTING

Wie zich als gereformeerde spiegelt in de rooms-katholieke traditie kan ook zien dat we van de Rooms-Katholieke Kerk kunnen leren. We zijn een wereld van aanbidding kwijt geraakt en zonder vernieuwing door verbreding gaan we ook als gereformeerden niet overleven.

Zuidelijk christendom

TEKST: BRAM BEUTE, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE NUNSPEET, ADVISEUR BIJ DE VERRE NAASTEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Het aantal christenen groeit. Niet in Nederland of in West-Europa, maar wel in Afrika, Azië en Zuid-Amerika. In 1900 leefde 83 procent van christenen in Europa en Noord-Amerika, in 2010 was dat nog maar 38 procent, waarvan een groot aantal migrant is. Naar alle verwachting zet deze trend door. De positie van de kerken van de Reformatie zal hierdoor ongetwijfeld door beïnvloed worden. Maar hoe?

Eeuwenlang heeft het christendom een 'westers' uiterlijk gehad, maar dat verandert dus meer en meer.

Hoe gaat het christendom eruit zien?

Daartoe is het goed eerst dat 'niet-westerse' christendom in beeld te brengen. Dat ga ik in dit artikel doen.

Ik vergelijk de kerken van het Zuiden (Afrika, Azië en Zuid-Amerika) met die

van het Westen (Europa en Noord-Amerika). Dat is een enorme generalisatie, maar ik denk dat het zin heeft om het zo te doen, en wel om de eigenheid van 'niet-westerse' kerken te ontdekken. Ze zijn onderling weliswaar heel verschillend, maar vertonen vaak overeenkomsten in de manier waarop ze anders zijn dan de kerken van het Westen. Ik

kies als uitgangspunt het begrijpen en toepassen van de Bijbel, omdat juist op dat terrein veel van die verschillen zichtbaar worden. Er valt veel meer te noemen, maar daarvoor ontbreekt de ruimte.

Polygamie Het volgende voorbeeld brengt direct aan de oppervlakte hoe

anders Afrikaanse christenen met de Bijbel omgaan.

In Oeganda kwamen aan het eind van de 19e eeuw veel mensen tot geloof. Ze accepteerden daarbij de christelijke gedragsregels die de zendeling hun leerde. Sommigen begonnen echter zelf de Bijbel te lezen en stuitten op koning Salomo: een koning met wel duizend vrouwen! Dat paste precies in het Afrikaanse ideaal van een machtig stamhoofd. De zendeling had gezegd dat polygamie on-Bijbels was, maar, zo concludeerden de Oegandezen, dat zou wel zijn omdat hij zelf te arm was om meer vrouwen te hebben. De zendeling kon praten wat hij wilde. Dat Salomo in de tijd voor Christus leefde, dat dit verhaal in het Oude Testament stond – het maakte allemaal niet veel indruk. Had de zendeling zelf niet gezegd dat de hele Bijbel waar was, het Woord van God?

De Oegandezen begrepen vanuit hun situatie de Bijbel op een hele andere manier dan de zendeling. Voor hem speelde de vraag of polygamie bij een christelijke levensstijl paste helemaal niet. Dat was iets heidens, iets vreemds. Dat de grootheid van Salomo ook tot uiting komt in het enorme aantal vrouwen dat hij had, voelde hij niet zo aan.

Haast Iets anders wat

opvalt, is dat de Oegandezen niet alleen zelf de Bijbel gingen lezen, maar hem ook op hun eigen manier gingen uitleggen. Ze namen niet meer bij voorbaat aan dat wat de zendeling erover zei wel klopte. Heel veel elementen uit de Bijbel spreken in het Zuiden veel meer aan dan in Europa, omdat ze in het dagelijks leven nog steeds een rol spelen, bijvoorbeeld offers, reinigings-

rituelen, genealogieën, werken op het land en hechte familieverbanden. Zo lijkt voor veel Afrikanen de Bijbel een boek waarvan de inkt nog maar net droog is. De dingen die daarin beschreven worden, kennen ze of menen ze te kennen uit het leven van alledag. Dat geldt niet alleen voor allerlei culturele elementen, maar ook op een meer existentieel niveau. Nederlandse christenen weten vaak niet goed raad met teksten over onrecht en het bidden om Gods wraak. We huiveren bij de laatste verzen van Psalm 137: 'Babel, weldra word je verwoest. Gelukkig hij die wraak zal nemen en jou doet wat jij ons hebt gedaan. Gelukkig hij die jouw kinderen grijpt en op de rotsen verplettert.' Wij begrijpen niet dat zoiets in de Bijbel kan staan. Christenen in het Zuiden die gezien hebben hoe hun kinderen door de vijand vermoord werden en die nu al bang zijn wat de kinderen van hun vijanden zullen doen, kunnen zich veel beter inleven in zo'n gebed.

Een ander voorbeeld is de interpretatie van de haast die er in het Nieuwe Testament is om het evangelie te verkondigen. In veel gebieden waar het evangelie

nog letterlijk 'nieuws' is, nemen pasbekeerde gelovigen niet de tijd om de Bijbel intensief te bestuderen, laat staan om een evangelistenopleiding te volgen. Het komt regelmatig voor dat mensen die het evangelie zelf nog maar net kennen, op pad gaan om het goede nieuws verder te brengen. Ook leven in armoede of met schulden, leven in een gemeenschap

en verdrukking om Christus' naam zijn realiteit in het leven van veel christenen in het Zuiden, net als in de tijd van de Bijbel.

'Het is heel

bemoedigend om

te zien hoe groot

het verlangen is om

gehoorzaam te zijn

aan Gods Woord'

Onzichtbare werkelijkheid De Bijbelse verhalen zijn voor christenen in het Zuiden verder heel herkenbaar en in hun ogen dus snel toepasbaar, omdat zij meestal een heel sterk besef van een onzichtbare werkelijkheid hebben.

Wij kunnen met wonderverhalen vaak slecht uit de voeten, of dat nou komt door de opkomst van de moderne techniek of door het bezien van de werkelijkheid als een in zichzelf verklaarbaar systeem. Wonderen en wonderverhalen beschouwen we als iets buitengewoons dat ver van het 'gewone' leven af staat. Ook al zijn we ervan overtuigd dat God wonderen kan doen, we gaan er in ons dagelijks leven niet vanuit dat ze ook echt gebeuren.

Heel anders is dat in het Zuiden. Meermalen heb ik in Afrika en in Azië verhalen gehoord van mensen die echt geloofden dat mensen 's nachts veranderden in dieren (een hagedis om uit de gevangenis te ontsnappen, of een luipaard om iemand te doden) of in heksen (om naar mensen toe te vliegen en hun organen te roven). Allerlei wonderverhalen doen in Zuiden de ronde, bijvoorbeeld verhalen die vergelijkbaar zijn met Bijbelse verhalen over oorlogen: het leger wilde de rebellen beschieten, maar God boog de lopen van hun geweren om, zodat ze zichzelf doodschoten.

Toepassing Christenen in het Zuiden herkennen zich dus gemakkelijker in de Bijbel. Voor velen van hen voelt de Bijbel niet als een boek uit een vreemde cultuur en tijd, maar als een boek waarin ervaringen staan die naadloos lijken aan te sluiten bij het leven van elke dag. Ik schrijf expres 'lijken aan te sluiten'. Soms verbindt men te snel en te direct de Bijbeltekst met de eigen situatie. Er zijn bijvoorbeeld Afrikanen die de verhalen over Jozua die met Israël het

beloofde land moet veroveren direct op hun eigen situatie toepassen en daarmee het vermoorden en verjagen van anderen legitimeren. Zulke directe toepassingen van de Bijbel zijn niet zonder gevaar.

Andere voorbeelden daarvan

zijn de soms zeer sterke verwachtingen en claims van genezing op gebed, het beschuldigen van mensen met afwijkend gedrag van bezetenheid of de verwachting dat je als christen bij voldoende inzet en geloof nu al materiële zegen van de Heer mag verwachten.

Naast deze ontsparingen is het tegelijk wel heel bemoedigend om te zien hoe groot het verlangen is om ook in de praktijk van alledag gehoorzaam te zijn aan Gods Woord. Westerse christenen kunnen soms lang nadenken en discussiëren over de vraag wat een bepaalde Bijbeltekst hun nog te zeggen heeft in het dagelijks leven. Veel christenen uit het Zuiden zien veel sneller een praktische toepassing en zijn bereid die uit te voeren. Kerken in het Zuiden vervullen dan ook vaak een belangrijke maatschappelijke rol in de samenleving, bijvoorbeeld op het gebied van armoedebestrijding, vredesprocessen, het oprichten en in stand houden van scholen en klinieken, zorg voor terminale patiënten en de opvang van aidswezen.

Migrantenkerken Christenen uit het Zuiden wonen ook in Nederland, naar schatting inmiddels zo'n 800.000. Veel migrantenkerken vertonen overeenkomsten met de kerken in hun land van herkomst. Ze voelen zich daar op allerlei manieren mee verbonden en lezen de Bijbel ook nog min of meer op dezelfde manier.

Leden van migrantenkerken in Nederland zetten vaak hun geloof in God om

in daden op maatschappelijk vlak. Zo zoeken velen van hen mensen op die nog niet zo lang in Nederland wonen om te zorgen dat ze niet vereenzamen. Die kans is reëel: zie maar eens je weg te vin-

'Zo lijkt voor veel

Afrikanen de Bijbel

een boek waarvan de

inkt nog maar net

droog is'

den in een land waarvan je de taal niet spreekt en waar je verdwaalt in het oerwoud aan regelgeving en instanties. Een kerk die dan praktische hulp biedt en waarvan de leden zich heel goed kunnen voorstellen hoe je je moet voelen, spreekt ook ontheemde buitenkerkelijke migranten aan.

En ze doen nog meer: kerkelijke vrijwilligers zoeken gedetineerden, daklozen, verslaafden en zieken op, kerklid of niet. In tegenstelling tot veel Nederlandse gevestigde kerken bereiken zij gemakkelijk de onderkant van de Nederlandse samenleving, ten dele omdat hun leden zich daar zelf ook bevinden, maar zeker ook omdat zij zich vanuit hun christen-zijn praktisch willen inzetten voor de mensen om zich heen.

Het gezicht van het christendom in de wereld verandert door de enorme groei ervan in het Zuiden. Soms kan dat vreemdend zijn, door de andere vormen, de andere manier van praten en niet het minst door de andere manier van Bijbeluitleg. Zeker als gereformeerde, gepokt en gemazeld in het lezen van de Bijbel als de geschiedenis van Gods reddingsplan, kun je gemakkelijk allerlei

tekorten aanwijzen.

Maar laten we eerlijk zijn: we zien onze traditionele Nederlandse kerken krimpen en zijn vaak heel slecht in staat om niet-christenen met het evangelie te bereiken. De kerken van het Zuiden, zowel daarginds als hier, groeien echt door evangelisatie en zending. Dat maakt bescheiden. Is het hoogstaande theologische en kerkelijk leven van Noord-Afrika en Klein-Azië van de eerste eeuwen van onze jaartelling ook niet verdwenen om plaats te maken voor een heel nieuw christendom in Noordwest-Europa?

Het lijkt me dat we alleen tot onze schade Gods werk in het Zuiden, dat ook zichtbaar wordt in Nederland, kunnen negeren.

Bram Beute heeft een jaar in Congo gewoond en daar gewerkt aan een predikantenopleiding. Voor zijn huidige werk bij De Verre Naasten ontmoet hij kerkleiders uit met name Afrika en Azië. In Nederland heeft hij een Bijbelstudiegroep met asielzoekers gedaan. Deze ervaringen heeft hij gebruikt voor het schrijven van dit artikel.

Philip Jenkins, *New Faces of Christianity: Believing the Bible in the Global South*. Oxford: University Press, 2006.
Philip Jenkins, *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity (Third edition)* Oxford: University Press, 2011.

Stichting Oikos, *Gratis en waardevol: Rol, positie en maatschappelijk rendement van migrantenkerken in Den Haag*. Rotterdam/Den Haag: Drukjoenit/Digicopy, 2006. Te vinden op: http://www.skinkerken.nl/fileadmin/documenten/Gratis_en_waardevol.pdf

SAMENVATTING

Het aantal christenen neemt af in het Westen, maar groeit in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Daardoor krijgt het christendom een zuidelijk uiterlijk in plaats van het westerse uiterlijk dat het eeuwenlang gehad heeft. In dit artikel wordt uitgewerkt hoe anders christenen uit het Zuiden omgaan met de Bijbel en wat de gevolgen daarvan zijn voor de invulling van het geloof in het dagelijks leven.

Verdieping door verbreding

TEKST: HANS SCHAEFFER, ONDERZOEKER PRAKTISCHE THEOLOGIE AAN DE TU IN KAMPEN EN REDACTEUR VAN DE REFORMATIE ///

Kort na Hervormingsdag 2011 stelt *De Reformatie* de vraag: wat kunnen wij leren van de kerk van Rome en de kerken van het Zuiden? De 95 stellingen aan de kerkdeur van Wittenberg kunnen na bijna 500 jaar toch niet het laatste woord zijn over onze houding ten opzichte van niet-gereformeerde kerken – of wel?

De tijden zijn ernstig veranderd.

Ernstig veranderd, met nadruk op dat eerste woord. De kerken in de traditie van de Hervorming van de 16e eeuw kampen met grote problemen. Het aantal kerkleden neemt af, het kerkbezoek vermindert, het is steeds moeilijker om allerlei taken binnen de kerk te laten vervullen, er is een groeiende kloof tussen de officiële leer van de kerken en het geloof van de leden, de betekenis van de predikant-pastor loopt terug – om maar een paar dingen te noemen. De (orthodox-)christelijke kerk is in een minderheidspositie gedrongen, en alle vanzelfsprekendheden verdwijnen.

Verandering Als je zelf onderdeel bent van een plaatselijke vrijgemaakte kerk, vallen je deze dingen soms niet echt op, omdat het in jouw gemeente nog eigenlijk best goed gaat, of omdat allerlei veranderingen toch heel langzaam gaan. Maar van een afstandje, en met een gescherpt oog voor de veranderde context van de kerk in het Westen, zijn bovenstaande punten reële feiten. Tegelijk zijn er talloze voorbeelden van vrijgemaakte kerkleden die onbekommerd aansluiting vinden en zoeken bij andere spirituele bronnen dan de tradi-

tioneel gereformeerde. Henri Nouwen en Anselm Grün worden graag gelezen, kerkdiensten van allerlei soort worden bezocht en positief gewaardeerd, en op lokaal niveau worden allerlei activiteiten met allerlei christenen georganiseerd. Afgelopen zaterdag (29 okt.) gaf het Nederlands Dagblad de oproep door van de bekende hervormde theoloog dr. Bram van de Beek tot het zoeken van eenheid van protestanten met de katholieke kerk. Kerken in de grote steden hebben meer en meer te maken met christenen uit immigrantenkerken of van allochtone afkomst. Het staat vast dat er veel veranderd is sinds de Reformatie. En dus komt het aan op de taxatie hiervan.

Context Het is nodig dat de leiders van onze kerken deze taxatie tot hun taak (gaan) rekenen. Zij zijn het die in hun geestelijk leiderschap moeten bedenken wat deze veranderingen betekenen voor het concrete, lokale kerk-zijn. Dat is geen luxe: een kerkenraad met ouderlingen en diakenen en predikant kan het zich niet meer veroorloven om zich hierover niet te bezinnen. Kijk in je eigen gemeente op welke manier deze context

doorwerkt: hoe staan de gemeenteleden zelf ten opzichte van andere kerken en kerkdiensten, hoe en waar ontmoeten christenen elkaar in jouw woonplaats, waaraan merkt jullie gemeente de hierboven genoemde problemen.

Dat betekent in de praktijk dat voorgangers en predikanten zelf in alle uitvoerende taken zich van deze context bewust zijn. Dat geldt voor het hele bouwwerk van de vrijgemaakte kerk: alle onderricht in kerkdiensten en catechese, van jong tot oud, moet het leven in deze context op het oog hebben. Alle activiteiten die wij organiseren moeten rekening houden met deze context. En dan dus ook: alle kerkdiensten staan in deze context – en dat geldt in onze internetcultuur niet alleen voor de grote steden, maar ook voor Hardenberg en Vrouwenpolder.

Relativeren Wat betekent dat? Ten minste twee dingen. Allereerst dat wij onze eigen, gereformeerd-vrijgemaakte kerkcultuur bewust relativeren. De manier waarop we nu kerk zijn, is niet zaligmakend. Natuurlijk moet je daarbij onderscheiden tussen hoofd- en bijzaken, en dat is lastig genoeg. Maar dat

De 95 stellingen aan de kerkdeur van Wittenberg kunnen na bijna 500 jaar niet het laatste woord zijn over onze houding ten opzichte van niet-gereformeerde kerken ///

lastige ontslaat ons niet van de plicht om wel te onderscheiden. Wat wij nu doorgaans als belangrijk en waardevol ervaren, hoeft dat niet per se ook echt te zijn. Deze bewustwording is soms een pijnlijke ontdekkingstocht die ons de ogen opent voor veel waarin onze eigen kerkcultuur, bewust of onbewust, mede een product is van erg eenzijdige, cultureel bepaalde factoren. Van der Schee (Leren van de paus en zijn kerk, pag. 28-30) wijst bijvoorbeeld op een a-lichamelijke trek in onze protestantse kerkcultuur, terwijl voor de lichamelijke beleving van Gods heil in de rooms-katholieke traditie veel meer plaats is. De aandacht voor lichamelijkheid in onze cultuur is een reactie op een a-lichamelijke, rationalistische Verlichtingscultuur. Als je let op de waarde van 'all-round'

Wat wij nu doorgaans als belangrijk en waardevol ervaren, hoeft dat niet per se ook echt te zijn'

beleving met inschakeling van alle zintuigen in de cultuur rondom ons, is het niet genoeg om alleen maar hoog op te geven van de protestantse focus op het gehoor. Daarmee zijn we inderdaad ook wat kwijtgeraakt! De vraag is: wat precies, hoe zouden we dit verlies taxeren, en waar kunnen we winst boeken?

Verbreiding Als ons hele kerkelijk leven betrokken is op de context waarin we leven, betekent dat in de tweede plaats aandacht voor het feit dat we als gereformeerde kerk niet op een eilandje leven, maar in een wereldgemeenschap die met de komst van internet en het gemak waarmee we reizen, enorm klein is geworden. Iedereen heeft contact met christenen in andere culturen. Wat Van der Schee en Beute (Zuidelijk christendom, pag. 31-33) doen, is aandacht vragen voor een bewuste verdieping en verwerking van contacten, indrukken, gevoelens en voorkeuren: niet meer een intuïtieve voorkeur voor of afkeur van Roomse rituelen of Afrikaans christendom, maar daar doorheen zoeken naar hoe God zelf in die kerken zijn gang door de eeuwen is gegaan.

Als je de indrukwekkende roman van Lawrence Hill, *Het negerboek* (2011) gelezen hebt is het überhaupt een Godswonder dat inwoners van Afrika het christelijk geloof hebben willen aan-nemen, ondanks de gruwelijke lichheden die het christelijke Westen hun heeft opgedrongen. Het zou van diep ontzag en respect voor Gods werk getuigen wanneer gereformeerde christenen in het Westen broeders en zusters uit die context ontmoeten en leren ontdekken wat wij van hen kunnen leren. Niet dat wij mor-

gen in alle kerkdiensten van Alkmaar tot Zundert een swingend gospelkoor moeten inzetten; zo iets is veel te simpel en gaat alleen over uiterlijke vormen. Afgaande op de indrukwekkende getuigenissen van vrijgemaakten die Bijbelstudie doen met asielzoekers, ontstaat bij mij het verlangen om door deze broeders en zusters uit totaal andere contexten bemoedigd en geïnspireerd te worden.

Verdieping Onze kerken kunnen hun sterke punt inzetten voor deze taxatie. Ons sterke punt: dat is grondige bezinning en een diepe verbondenheid met onze traditie die verder teruggaat dan alleen de bekende namen van Schilder, Kuiper of Calvijn. Als we modieus of hyperig leuke dingen willen doen met rooms-katholieke of Afrikaanse vormen, schieten we ons doel voorbij. Laten kerkenraden nu eens niet achter de feiten aanlopen door schoorvoetend en bang wat te experimenteren met een band of een Opwekkingslied. Laten ze theologische vaardigheden inzetten om open en eerlijk te luisteren en kijken naar wat onze traditie in de loop van de tijd verloren heeft. Dan zal blijken dat we in alle gereformeerdheid heel wat kunnen, mogen en misschien zelfs moeten leren van de kerken van het Zuiden en de kerk van Rome. Alleen zo kan verbreiding ook werkelijk verdieping betekenen omdat we er dan bewust voor kiezen, in plaats van reactief en angstig te reageren op punten waar onze kerkleden mee aankomen.

Liefde Luther begon zijn 95 stellingen zo: 'Uit liefde voor de waarheid en ijver om haar aan het licht te brengen zal over het onderstaande gedebatteerd worden (...) In de naam van onze Heer Jezus Christus, Amen.' Laat 'gereformeerd' in de beste zin van het woord precies voor dit debat een stimulans mogen zijn.

A close-up photograph of a hand holding a fine brush, painting a religious figure, likely the Virgin Mary, on a gold leaf background. The figure is wearing a blue headscarf and a pink robe. The background is a textured gold leaf. To the left, there is a reference image of the same figure. The overall scene suggests a traditional religious art restoration or creation process.

Zij die ons voorgingen

HIJ IS GEEN GOD VAN DODEN, MAAR VAN LEVENDEN, WANT VOOR HEM ZIJN ALLEN IN LEVEN.

Lucas 20:38

De afgelopen zomer mocht ik een 'in de voetsporen van Paulus'-reis maken dwars door het veelgeplaagde Griekenland. Een boeiende tocht door schitterende landschappen en voorbij culturen. Verreweg de meeste antieke tempels staan er gehavend bij. Maar het is niet alleen maar vergane glorie: in kerken en kloosters worden veel oudchristelijke tradities in ere gehouden, met pijnlijke nauwgezetheid zelfs, en zo blijft de kerk in leven.

Een van de meteen in het oog springende eigenschappen van de Oosters-orthodoxe kerkpraktijk is de icoon: een op hout geschilderde afbeelding van Christus, een profeet, een apostel of andere heilige (m/v). We bezochten een atelier waar iconen werden vervaardigd volgens een vaste procedure. Een speciale, kerkelijk gecontroleerde opleiding is vereist om iconen te mogen schilderen. Het bijzondere is: of je nu een icoon met de beeltenis van bijvoorbeeld Paulus of Silas van duizend jaar oud tegenkomt of een waarvan de verf nog nat is, ze zien er precies hetzelfde uit! Daarvoor is gekozen omwille van de herkenbaarheid. Lucas en Timoteüs en al die anderen moeten direct herkenbaar blijven, niet maar als historische figuren die ooit geleefd hebben en aan wie wij, wandelend door de Bijbel, nog geregeld terugdenken.

Nee: als broers en zussen van ons, die nu aan het leven zijn (Lucas 20:38)!

Zeker, zij hebben een 'voorsprong' op ons, nu ze dichterbij Gods troon mogen gaan en staan dan wij hier op aarde. Maar we vormen wel samen met hen de ene kerk! En straks gaan we dat beleven ook: op de dag van hereniging die op Gods programma staat. Dat geloven wij, Westerse reformatorischen net zo goed. Maar het lijkt erop dat de Oosterse orthodoxie zich, meer dan wij, moeite getroost de beleving van het 'één-kerk-vormen-met-alle-heiligen' levend te houden. Ben je in Griekenland in de kerk als aardse gemeente van nu, dan word je onder een stralende hemelkoepel van goud en hemelsblauw permanent omsingeld door de steeds groeiende hemelse gemeente van nu. Die verbinding voel je hoe dan ook.

We zijn omringd door een wolk van getuigen: zij daarboven, wij hier beneden. Hoor je hoe ze ons aanmoedigen (Hebr. 11 - 12:1)? Het houdt ons in beweging, geeft ons energie op weg naar ons einddoel: 'zoals een auto loopt op benzine, lopen wij op Bijbelse verhalen' (Okke Jager). Laten we niet vergeten God te bedanken dat Hij ons zo aan elkaar gaf. En samen met hen die ons voorgingen bidden we, als uit één mond, om de definitieve komst van zijn rijk (Gezang 119:5).

*Een wolk van Godsgetuigen
omringt ons in de strijd*

Brede schouders

TEKST: HANS-JAN ROOSENBRAND, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE HOOFDDORP ///

Je hoort het mensen wel eens zeggen, soms met een beroep op 1 Korintiërs 10:13, dat God mensen niet méér te dragen geeft dan ze aan kunnen – alsof God eerst de schouders meet voordat Hij mensen leed te dragen geeft. Brede schouders kunnen meer aan, zo is de redenering. Het is denk ik bedoeld als bemoediging voor mensen in moeilijkheden. Maar ik vind zo iets niet erg bemoedigend. Ook niet echt Bijbels trouwens.

Onder de titel *Meet God onze schouders?* schrijft P.J. Vergunst hierover op de website van de Waarheidsvriend¹. Ook volgens hem is er, hoe goed bedoeld ook, van alles mis met de stelling dat God schouders meet voordat Hij leed te dragen geeft. Vergunst blogt onder meer over Paulus, die in Romeinen 8 schrijft dat de schepping, weliswaar in hoop, maar toch ten prooi is aan zinloosheid. En over Bartimeüs, de enige gehandicapte die in de evangeliën een naam krijgt. Jezus leert Bartimeüs om zijn geluk bij Hem te zoeken. Het lijden is hier instrumenteel: het moet mensen, ook omstanders, bij Jezus brengen. Vergunst citeert Lewis die schrijft dat God ‘tot ons fluistert in onze genietingen, spreekt tot ons geweten, maar roept in ons lijden.’ Van Lewis is ook de uitdrukking dat het leed Gods megafoon is om een dove wereld wakker te schudden.

Onbegrijpelijk Ik vind dat bemoedigender en dichter bij de boodschap van de Bijbel dan de gedachte dat God

schouders meet voordat Hij mensen leed te dragen geeft. Bij dat laatste gaat het via een omweg toch weer om mensen die leed te dragen krijgen, en niet om God, die bij Lewis zelfs in het lijden zowel de handelende persoon is als het doel.

God vraagt aanbidding. Hij gebruikt daarvoor zowel zegeningen als tekorten:

*‘De vraag die zich
steeds opnieuw aan
mensen opdringt
is deze: waarom
moeten mensen
lijden?’*

niet als beloning voor goed gedrag of compliment voor brede schouders, wel als fluistering en megafoon om mensen ertoe te bewegen God te vereren boven alles en in alle omstandigheden alles te verwachten van Hem. Deze gedachtegang is ook meer in lijn met het Bijbelboek Job. Job ‘was rechtschapen en onberispelijk, hij had ontzag voor God en meed het kwaad’ (1:1). Toch is de boodschap van dit Bijbelboek zeker niet dat God Job leed te dragen gaf omdat hij meer aankon dan andere mensen in zijn tijd. Jobs rechtvaardigheid maakt zijn lijden alleen maar onbegrijpelijker, ondragelijk eigenlijk. Voor Job zelf natuurlijk, maar ook voor zijn vrouw, zijn vrienden én voor de lezers van het boek Job. Jobs

lijden is niet om aan te zien!

Zeggen dat Job moest lijden omdat hij rechtvaardiger was dan anderen lost belangrijke vragen niet op. Het verergert ze juist. Zou God mensen met brede schouders niet eerder moeten belonen in plaats van straffen? Jobs klacht is voor wie het leest nog steeds ten hemel schreiend.

Job buigt Belangrijk is dat Job geen antwoord kreeg. Ja, wel een antwoord, maar niet op zijn waaromvraag: geen verklaring van God, geen opheldering. Job moest het doen met dit antwoord van God: ‘Wil je mijn recht loochenen, wil je Mij schuldig verklaren en zelf vrijuit gaan? Is jouw arm zo sterk als die van God, heb jij zo’n donderstem als Hij?’ (Job 40:8-9). Hier gaat het niet meer over Job die brede schouders heeft, of over Job die zoveel lijdt maar God toch niet vervloekt. Nee, het Bijbelboek Job gaat niet over Job, maar over God die Zichzelf rechtvaardigt tegenover satan in het leven van zijn dienaar. God blijkt groter dan satan. Er ontsnapt niets aan zijn voorzienigheid. Dat is de boodschap van de megafoon in het lijden van Job. Job leert uiteindelijk zelf ook die les en buigt voor de Almachtige:

‘Ik weet dat niets buiten uw macht ligt en geen enkel plan voor u onuitvoerbaar is. [...] Daarom herroep ik mijn woorden en buig ik mij, zoals ik hier zit in het stof en het vuil.’ (Job 42:2,6).

Op het moment dat Job dit zegt, is satan allang van het toneel verdwenen. Het gaat namelijk ook niet om hem. Hij treedt op in Job 1 en 2, maar daarna niet meer. Verzoeken komen niet van God, schrijft Jakobus. Dat leren we ook uit de geschiedenis van Job. Het was satans boze opzet. Toch zegt Job vanuit zijn perspectief: ‘De HEER heeft gegeven, de HEER heeft genomen, de naam van de HEER zij geprezen’ (Job 1:21). En in het volgende hoofdstuk: ‘Al het goede aanvaarden we van God, zouden we dan het kwade niet aanvaarden?’ De schrijver voegt er in hetzelfde vers veelzeggend aan toe dat Job in dit alles met zijn lippen niet zondigde (Job 2:10).

Waarom? Wat Job daar in hoofdstuk 2 zegt, is op een subtiele manier net iets anders dan wat hij eerder zei. In Job 1:21 brengt Job het goede en het kwade op precies dezelfde manier in verband met God. Maar in zijn tweede uitroep (2:10) doet Job dat iets minder rechtstreeks. Jobs tweede uitspraak doet mij denken aan het gebed van Jezus: ‘En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.’

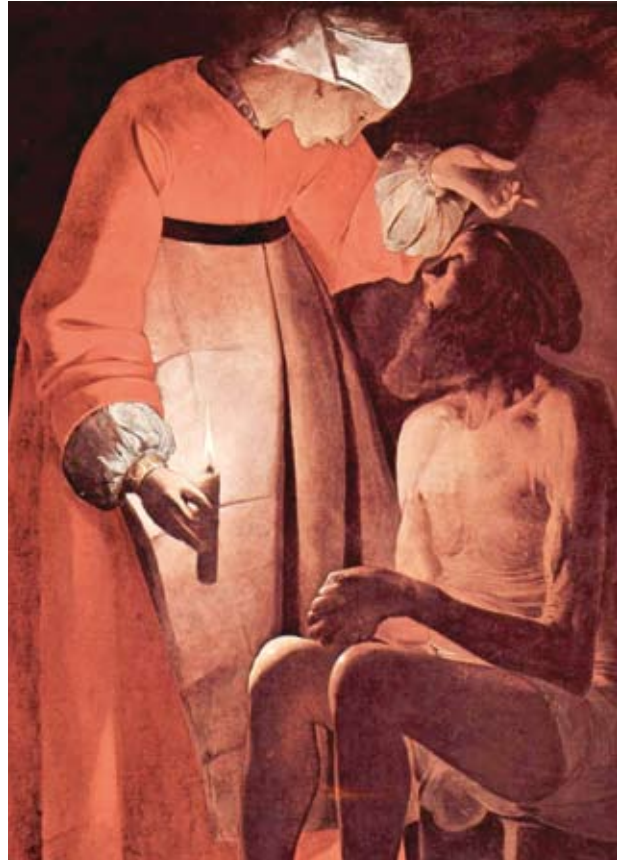
De vraag die zich steeds opnieuw met alle geweld aan mensen opdringt is deze: waarom moeten mensen lijden? In het boek Job wordt die vraag nader toegespitst op gelovigen, op rechtvaardigen: als het inderdaad om God gaat – als Hij Almachtig is, hoe kan Hij dan toestaan dat zijn rechtvaardigen lijden? Het antwoord van Job was: dat kan niet! Job loopt

langs het randje door God ter verantwoording te roepen. Maar de vrienden deden iets wat in Gods ogen nóg erger is. Zij riepen door hun houding Gods woede op (Job 42:7). Job moest voor zijn vrienden bidden om te voorkomen dat het met hen gedaan zou zijn.

Wie zegt dat God het lijden ergens toch ‘eerlijk’ verdeelt, namelijk naar draagkracht, lijkt op de vrienden van Job. Gezien de afloop van het boek moeten we, hoe goed bedoeld ook, oppassen met zo’n uitspraak, en wel om twee redenen. Veel mensen zullen op grond van die uitspraak denken: had mij maar wat minder sterke schouders gegeven. Maar wat belangrijker is: zo’n opmerking kan voortkomen uit de behoefte om God te rechtvaardigen, zoals de vrienden van Job probeerden.

Die vrienden hadden uiteindelijk een groter probleem met God dan Job. Hun logica ging niet op. De vrienden van Job zwegen lang, maar niet lang genoeg. Zij hadden de belangrijkste les niet geleerd: God rechtvaardigt Zichzelf. Hij heeft daar geen mensen voor nodig. Niet met sterke schouders. Ook niet met mooie praatjes.

Voorzienigheid Met Job zeggen gelovigen dus terecht: het goede komt rechtstreeks van God. Maar ook het

Georges de la Tour (1593-1652),
Job bespot door zijn vrouw ///

kwaad ontsnapt niet aan Gods voorzienigheid, Hij kan er wat mee. Het is zijn vaderhand die *alles* leidt (HC zondag 10). Dat bleek uiteindelijk ook in het leven van Job, maar meer nog in dat van Jezus Christus. En ik geloof dat dat ook de uitkomst zal zijn in het leven van wie met Hem verbonden is. Dat vind ik bemoedigend.

Paulus schrijft aan de gelovigen in Korinte dat God met de beproeving ook *de* (niet *een*) uitweg geeft. Dé uitweg is Jezus Christus, de Rechtvaardige in wie God Zichzelf rechtvaardigt en in wie uiteindelijk voor iedereen die gelooft een toekomst is. Ongeacht de breedte van de schouders.

1 Zie <http://www.dewaarheidsvriend.nl/blog/meet-god-onze-schouders-201.html>

Onderweg als pelgrims

Taizé in de Opstandingskerk te Utrecht

TEKST: CAROLINE GRASMEIJER, GEMEENTELID IN UTRECHT-NOORD/WEST EN BETROKKEN BIJ DE ORGANISATIE VAN TAIZÉ-DIENSTEN /// FOTO'S: RIEN BUISMAN

Eén keer in de maand komen bij Taizédiensten in de Opstandingskerk mensen samen die met hun stem God willen eren. De krachtige, korte teksten van de liederen die gezongen worden, raken de kern van het evangelie. De stem van stilte geeft ruimte om God te ontmoeten; een ontmoeting in een drukke stad waar het geluid even verstomt, een plek om uit te rusten en om op te laden voor de reis van de aankomende week, een bron.

Mijn ziel verstillt in rust en vrede bij God: van Hem alleen mijn heil. Ja, bij de Heer verstillt mijn ziel in vrede, keert zich stil tot Hem. (Uit het lied: Mon âme se repose)

De Gereformeerd-vrijgemaakte gemeente van Utrecht-Noord/West houdt sinds februari van dit jaar iedere maand een Taizé-viering in haar eigen gebouw, de Opstandingskerk. De Taizédiensten

passen in een nieuwe opzet van vieringen, waarbij Taizé-, stilte-, klassieke en praisediensten elkaar wekelijks afwisselen in avonddiensten.

Volgens voorganger ds. Jan Peter Kruijger past het verlangen naar stilte, rust en meditatie helemaal in deze tijd.

'Het clichéverhaal van sociale drukte en carrièredrang kennen we inmiddels wel. Essentieel is dus de vraag hoe we

tegemoet komen aan een zoektocht van mensen en het verlangen naar overgave aan God. Een Taizédienst is een mooie methode voor die ultieme overgave.' De bijzondere liturgie kan helpen in de weg naar rust en overgave. Een Taizédienst begint met het zingen van twee liederen. Er volgt een psalmlezing, en na ieder psalmvers volgt een gezongen 'alleluia'. De gemeente bezingt het licht

van onze Heer en er wordt een Bijbelgedeelte gelezen. Na het zingen van 'Veni sancte spiritus' volgt een stilte, die wordt afgesloten met 'kyrie eleison'. Ook elke voorbede sluit met die woorden af. Gezamenlijk wordt er het 'Onze Vader' gebeden. Er volgen nog een slotgebed en een laatste lied. Daarna is er ruimte om te blijven zitten, om nog wat te zingen of na te denken. Bij de uitgang is er een collecte.

Iedere nacht verlang ik naar U, o God, ik hunker naar u met heel mijn ziel. (Uit het lied: Iedere nacht verlang ik)

De opzet van de liturgie van de Taizé-vieringen in Utrecht is ontleend aan de vieringen in de gemeenschap van Taizé. De liederen die tijdens de vieringen worden gebruikt, zijn meditatief en hebben als doel ieders deelname te stimuleren. Ze zijn erop gericht mensen te helpen tijd te nemen in Gods aanwezigheid. Een koor en instrumenten ondersteunen de zingende gemeente. De gemeenschap van Taizé in Frankrijk telt een honderdtal broeders, zowel katholiek als van verschillende protestantse afkomst, uit bijna dertig landen. Alleen al door haar bestaan is zij een 'gelijkenis van gemeenschap', een concreet teken van verzoening tussen verdeelde christenen en gescheiden volken.

Paus Johannes Paulus II beschrijft hoe een christelijke gemeenschap een bron kan zijn in de samenleving: 'Zoals jullie, pelgrims en vrienden van de gemeenschap, is de paus slechts op doorreis. Maar je komt in Taizé zoals je een bron voorbijkomt: de reiziger stopt, lest zijn dorst en vervolgt zijn weg. Jullie weten dat de broeders van de gemeenschap geen beslag op jullie willen leggen. Door gebed en stilte willen

zij jullie de mogelijkheid geven om het door Christus beloofde, levende water te drinken, zijn vreugde te ervaren, zijn aanwezigheid te herkennen, zijn roep te beantwoorden en vervolgens weer te vertrekken om in jullie kerkgemeenschappen, steden en dorpen, scholen en universiteiten en op alle plaatsen waar jullie werken van zijn liefde te getuigen en jullie broeders en zusters te dienen.'

Toi, tu nous aimes, source de vie. (Uit het lied: Toi, tu nous aimes)

In onze samenleving wordt door velen gezocht naar zingeving. Deze ontdekkingsreis is te herkennen in de populariteit van kloosterbezoeken, retraites, maar ook letterlijk op de 'camino', de oude pelgrimsroute op de weg naar Santiago de Compostela. Museum Catharijneconvent en de omroep RKK organiseerden vorige maand bijvoorbeeld de 'Maand van het Pelgrimeren'. Via media en met een speciale tentoonstelling staan de omroep en het museum stil bij de bezieling van pelgrims onderweg naar Santiago de Compostela, waar jaarlijks meer dan honderdduizend pelgrims arriveren.

Bless the Lord, my soul, and bless God's holy name. Bless the Lord, my soul, who leads me into life. (Uit het lied: Bless the Lord)

'In Jezus, met elkaar en voor Utrecht' is de visie van de Opstandingskerk. Dit geven we invulling door aan iedere 'pilgrim' een plaats bieden om God te ontdekken. Diversiteit in diensten draagt er aan bij om iedere gast te bedienen op een manier waardoor voor hem of voor haar de weg naar God zichtbaar kan worden. Een kerk die durft te dienen veroordeelt niet, maar verzoent.

Verblijdt u alle volken, verblijdt u in de Heer. Verblijdt u alle volken, en looft God altijd weer. (Uit het lied: Laudate omnes gentes)

U bent van harte welkom in de Opstandingskerk, Prinses Margrietstraat 126-128 in Utrecht. Op de website van de kerk kunt u de agenda van de maand vinden: www.geloofhet.nl. Taizé in Frankrijk is ook open voor gasten. Met name jongeren zijn welkom om een week op de Franse heuvel door te brengen. Meer informatie vindt u op internet: www.taize.fr.

Naïef of kinderlijk

TEKST: JACOB GLAS, PREDIKANT VAN DE GEREFORMEERDE KERK TE MAASTRICHT ///

Bart viert vandaag zijn feestje. Hij is acht geworden. Hij vindt het leuk dat er veel vriendjes en vriendinnetjes op zijn feestje komen: hoe meer hoe liever. Zijn ogen houden even stil bij de handen van iedereen die binnenstormt. Een cadeautje. Hopelijk zit er iets spannends in.

Het geloof van christenen in een welvarend land als Nederland – katholiek, protestant of evangelisch, dat maakt niet uit – is te vergelijken met de ervaring van Bart op zijn verjaardag. God is goed, zolang Hij ons maar zegent. Gezondheid is het voornaamste. Dan komen goede relaties, een fijne baan en een redelijk inkomen. En zo zijn er nog een paar dingen. Zodra er met een van deze zaken iets misgaat, stort onze wereld in. Opname in het ziekenhuis – het zal je maar gebeuren. Waarom moet ons dit overkomen? Ook hebben

we onze vragen over God. Waarom laat Hij dit allemaal toe? Hoe past Hij in dit verhaal? In ons geloof zitten we op de lijn van Bart. De cadeautjes zijn op deze leeftijd belangrijker dan de persoon. We kijken meer naar Gods hand dan naar Hemzelf. We hebben een naïef geloof. Dat is wat anders dan een kinderlijk geloof.

Om te begrijpen wat een kinderlijk geloof is, moeten we kijken naar een kind van een jaar of drie. Er kan van alles aan de hand zijn met het gezin. Moeder kan ziek zijn. Vader moet verlof opnemen om voor moeder te zorgen. Intussen verliest vader z'n dochter van drie niet uit het oog. Hij brengt haar 's avonds naar bed. Vertelt een verhaaltje. Zegt dat mamma ziek is, maar dat hij goed voor haar zorgt. Dat hij het heerlijk vindt dat ze zo dicht tegen elkaar aanliggen. En dat

ze het goed hebben met z'n drieën. Het kind valt als een blok in slaap en slaapt rustig door tot de volgende morgen.

Mijn buurman heeft kanker. Hij is de 65 gepasseerd maar nog steeds pastoor in actieve dienst. Tijdens de behandeling zei hij: 'Zullen we de cadeautjes van God wel aannemen, maar Hemzelf niet?'

We hadden het toen over sterven. In dit land geloven veel mensen in God om wat ze krijgen. Wat we misschien moeten gaan leren is dat we ons in vertrouwen aan Hem gaan overgeven omdat we Hem beminnen.

WWW.DEREFORMATIE.NL

Wat vindt u, kunnen we wat leren van de paus en van zijn kerk? Zouden we ons moeten verdiepen in de manier van Bijbellezen zoals christenen uit het Zuiden dat gewend zijn, en daar onze winst mee moeten doen? Op de website van De Reformatie kunt u reageren op de inhoud van dit nummer en op de stelling die bij het thema 'De toekomst van de protestantse kerken' hoort.

Gereformeerde kerken moeten nog veel leren van Rooms-Katholieke en zuidelijke kerken

Via de website (zoek onder 'abonnementen') en via het mailadres info@dereformatie.nl is nog steeds de najaarsspecial van 21 okt. jl. te bestellen. Ook kunt u via het algemene contactformulier uw vragen aan de redactie voorleggen over de thema's van de komende nummers.

Die thema's zijn onder voorbehoud:

- 18 nov.: de rol van de kerken in ontwikkelingshulp;
- 2 dec.: het Oude Testament en de christelijke geloofspraktijk;
- 16 dec.: de vroege kerk;
- 30 dec.: geld en goed.

Stelt u uw vraag op tijd, dan zorgt de redactie voor beantwoording in de rubriek Vraag en antwoord.

De paus over Jezus - Jezus over de paus

TEKST: ROB VAN HOUWELINGEN EN BAREND KAMPHUIS, RESPECTIEVELIJK HOOGLERAAR NIEUWE TESTAMENT EN HOOGLERAAR SYSTEMATISCHE THEOLOGIE AAN DE TU IN KAMPEN ///

Twee indrukwekkende boekdelen over Jezus

heeft hij inmiddels geschreven, Joseph Ratzinger,

beter bekend als paus Benedictus XVI.¹

In het eerste deel behandelt hij het leven

van Jezus vanaf de doop in de Jordaan tot de

verheerlijking op de berg. Het tweede bespreekt

de periode van de intocht in Jeruzalem tot de

opstanding.

De geschiedenis van de geboorte en de jeugd van Jezus moet nog in een afzonderlijk boek(je) aan de orde komen. In dit artikel geven wij onze indruk:² wat zegt de paus over Jezus en zegt Jezus ook iets over de paus?

Benedictus XVI Hij is de eerste Duitse paus sinds vele eeuwen. Geboren in 1927, werd hij in 2005 tot paus verkozen. De media wisten toen vooral te melden dat hij 'conservatief' is. Dat had hij natuurlijk te danken aan het feit dat hij prefect van de congregatie voor de geloofsleer was geweest. In die functie had hij de rol van grootinquisiteur: verantwoordelijk voor de zuiverheid van de leer in de Rooms-Katholieke Kerk. Inhoudelijk minstens zo belang-

rijk is echter dat hij sterk gestempeld is door Augustinus, over wie hij ook zijn dissertatie heeft geschreven. Dat geeft hoop voor protestanten: ook Luther en Calvijn waren doordrenkt van het gedachtegoed van deze grote kerkvader. Vermeldenswaard is nog dat hij kritiek had op de uitspraken van het tweede Vaticaanse concilie in de jaren zestig van de vorige eeuw. Het concilie had volgens hem duidelijker moeten uitspreken dat je de traditie van de kerk altijd kritisch moet beoordelen vanuit de Bijbel. Ook dat klinkt een protestant als muziek in de oren.

Ratzinger is sceptisch over de moderne zoektocht naar de historische Jezus. Dat heeft tot tegenstrijdige Jezus-beelden geleid, zegt hij, die meer een weergave zijn van de ideeën van de betreffende onderzoekers dan van het getuigenis uit de evangeliën. De figuur van Jezus zelf is daardoor verder van ons af komen te staan (deel I, Woord vooraf). Ratzinger bestrijdt zijn Duitse collega-theoloog Gerd Lüdemann, die de traditionele ideeën over de opstanding van Jezus gezien de omwenteling van het natuurwetenschappelijke wereldbeeld achterhaald noemde. Sinds

wanneer is ons wereldbeeld normatief? God kan toch iets nieuws scheppen? Kan de opstanding niet zoiets nieuws zijn, eenmalig, een extra dimensie? (deel II, pag. 222).

Het geloof In het verhaal van de voetwassing zegt Jezus op een gegeven ogenblik tegen zijn leerlingen: 'Jullie zijn dus rein – maar niet allemaal' (Joh. 13:10). Ratzinger stelt daarbij de vraag: hoe is een mens rein? Voor het antwoord haalt hij de apostel Petrus aan, die zegt dat God de gelovigen uit de heidenen innerlijk gereinigt heeft door het geloof (Hand. 15:11). Hij vervolgt dan: 'Het hart wordt gezuiverd door het geloof. Geloof komt niet voort uit een eigen wilsbesluit van mensen, geloof ontstaat omdat God zich toewendt naar de mensen en zij in hun binnenste door Gods Geest geraakt worden, het is de Geest die hun hart openmaakt en zuivert' (deel II, pag. 64).

Wanneer je dit leest als reformatorisch christen, knipper je toch wel even met je ogen. Hierin klinkt immers het 'sola fide' door: door geloof wordt het hart gezuiverd – dus niet door goede werken, of door boetedoening, of door het bidden van rozenkransen, en zelfs nog niet door de sacramenten. Ook hoor je er het 'sola gratia' in doorklinken: geloof is een zaak van innerlijke genade door de heilige Geest. De paus toont zich op dit punt een echte leerling van de 'doctor gratiae', de leraar der genade, Augustinus. Zulke woorden geven hoop dat het ooit nog eens mogelijk is verder te komen in de oude discussie tussen Rome en Reformatie.

Maria Tot nu toe heeft Ratzinger in zijn Jezus-boeken opvallend weinig aandacht besteed aan Maria. Komt dat misschien omdat het geboorteverhaal nog door

hem behandeld moet worden? In ieder geval lijkt Maria niet centraal te staan in zijn geloofsbeleving, anders dan bij de vorige paus het geval was.

Toch komt Maria wel een keer aan bod, en wel in de bespreking van het kruiswoord dat Jezus tot zijn moeder richt, duidend op zijn leerling Johannes: 'Vrouw, zie uw zoon' (Joh. 19:26, vert. NBG '51). Volgens Ratzinger wijst deze aanspraak 'vrouw' terug op het scheppingsverhaal, waarin Adam Eva 'Man-nin' noemt, 'vrouw'. Hij schrijft dan: 'De heilige Paulus heeft Jezus in zijn brieven als de nieuwe Adam getypeerd, met wie de mensheid opnieuw begint. Johannes zegt ons dat bij die nieuwe Adam ook opnieuw 'de vrouw' hoort, die hij ons in Maria voorstelt. In het evangelie blijft dat een stille wenk, die in het geloof van de Kerk gaandeweg ontvouwd wordt' (deel II, pag. 199-200).

Hier loopt de wagen uit de rails. De verhouding tussen Jezus en zijn moeder

is die van zoon en moeder, niet die van man en vrouw. De behoefte om iets van de kerkelijke traditie rond Maria terug te vinden in de Bijbel (zij het slechts

als 'een stille wenk'), heeft Ratzinger hier zijn gebruikelijke exegetische zorgvuldigheid doen vergeten. Ook als Jezus stervend in zekere zin afstand moet nemen van zijn moeder en haar 'vrouw' noemt, wordt zij daardoor nog niet zijn echtgenote.

Wanneer je dit leest als reformatorisch christen, knipper je toch wel even met je ogen'

Sint Pieter In de reusachtige koepel van de St. Pieterskerk te Rome, die gebouwd is op de plaats waar de apostel Petrus begraven ligt, staat in het Latijn wat Jezus ooit tegen Petrus zei: TV ES PETRVS ET SVPER HANC PETRAM AEDIFICABO ECCLESIAM MEAM ET TIBI DABO CLAVES REGNI CAELORVM

'Jij bent Petrus, de rots waarop Ik mijn kerk zal bouwen... en Ik zal je de sleutels van het koninkrijk van de hemel

geven' (Mat. 16:18a en 19a).

Mede op grond van deze tekst preten- deert de paus de opvolger van Petrus te zijn, via de zogeheten apostolische successie. Omdat Jezus de sleutels van het koninkrijk van de hemel aan Petrus overgedra- gen zou hebben, geldt de paus als de plaatsvervanger van Christus op aarde. Het pausdom claimt dan ook de sleutelmacht, die verbeeld wordt door twee sleutels als symbool in bijvoorbeeld de vlag en het wapen van Vati- caanstad.

'Het primaat van Petrus wordt werkelijk door de overlevering in zijn volle breedte en in alle lagen ervan ondersteund,' concludeert Ratzinger (deel I, pag. 275-276). Nadat Paulus tot apostel geroepen was, ging hij immers eerst naar Jeruzalem om Petrus te bezoeken. Ze reikten elkaar de 'hand der gemeenschap'. Het is vooral Petrus die deze gemeenschap garandeert; ook staat Petrus borg voor het ware en ene evangelie en voor de beginnende kerk. Verder schrijft Ratzinger (deel II, pag. 97): 'De leerlingen van Christus zijn we- zenlijk gezonden, ze zijn gebonden aan zijn Woord en aan de kracht van zijn Geest. Om dat uit te drukken gebruikt de jonge Kerk "apostolische opvol- ging"' – volgens de rooms-katholieke opvatting een van de drie pijlers van de kerkgemeenschap, samen met Schrift en belijdenis.

Fundament Sprak Jezus over de paus, toen Hij Petrus aansprak? Augustinus stelde: het gaat om de rots waarop de kerk gebouwd is en dat is niemand anders dan Christus zelf. Calvijn en de andere reformatoren zeiden: het gaat niet om Petrus zelf, maar om zijn

geloof. Hebben zij daarmee de tekst recht gedaan?

Exegetisch gezien is het opvallend dat Christus tegenover Petrus spreekt over 'mijn *ekklèsia*'. Mijn, dat wijst

'Zijn gezag geeft

Hij niet uit handen.

Christus is het zelf

die de kerk opbouwt

en stabiliteit geeft'

op het blijvende gezag

van de Heer. Zijn gezag geeft Hij niet uit handen.

Christus is het zelf die de kerk opbouwt en stabiliteit geeft. *Ekklesia*, een term die Matteüs alleen nog in 18:17 gebruikt, wijst op de wereldkerk.

Inderdaad krijgt Petrus dit te horen nadat hij zijn geloofsbelijdenis heeft uit- gesproken: 'U bent de messias, de Zoon van de levende God' (Mat. 16:16). Toch was Petrus op dat moment niet alleen. Jezus had zich tot de hele kring van leerlingen gericht en Petrus antwoord- de namens de anderen. Nu spreekt Jezus hém aan als woordvoerder en aanvoerder van de Twaalf. Petrus was ook de eerste apostel aan wie Jezus na Pasen verscheen (Luc. 24:34; 1 Kor. 15:5). Op de Pinksterdag in Jeruzalem nam hij het woord om te verklaren wat er gebeurde: 'Daarop trad Petrus naar voren, samen met de elf andere apostelen' (Hand. 2:14). Petrus handelde als *primus inter pares*, om nog een Latijnse spreuk te gebrui- ken: de eerste onder zijns gelijken.

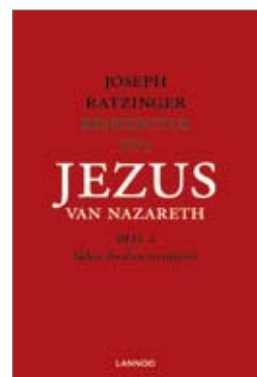
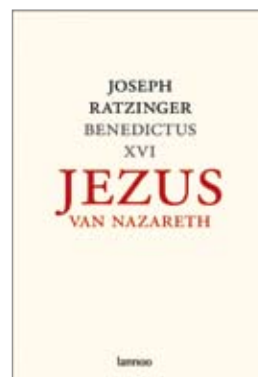
In het boekje *Ongemakkelijke teksten van Jezus* heeft Noordegraaf de tekst uit de koepel van de St. Pieterskerk behandeld. Een citaat: 'Gaaf het nu om de belijde- nis van de apostel of om zijn persoon? We moeten belijdenis en persoon niet tegen elkaar uitspelen. Jezus richt zich tot zijn volgeling als de man die, door God verlicht, Hem belijdt. Deze *petra*: dat is noch de belijdenis van Petrus

alleen, noch de persoon van Petrus zonder meer, maar Petrus mét zijn be- lijdenis. De leerling en ooggetuige van Jezus' optreden onder de mensen legt met zijn belijdenis het fundament van de gemeente.'³

Dit beeld komt in het Nieuwe Testa- ment vaker voor. Petrus schrijft dat christenen als levende stenen worden ingevoegd in Gods bouwwerk, de ge- meente (1 Petr. 2:5). En volgens Paulus is de kerk gebouwd op het fundament van apostelen en profeten, met Christus Jezus zelf als de hoeksteen (Ef. 2:20). Het fundament is één keer gelegd door middel van het getuigenis van de oogge- tuigen. Wil het gesprek tussen Rome en Reformatie zin hebben, dan moeten we terug naar dit fundament, en zo zullen we elkaar ontmoeten bij Jezus Christus.

Dit artikel is een verkorte weergave van een open college dat de auteurs gehouden hebben op de Schooldag van 30 sept. jl.

- 1 Joseph Ratzinger Benedictus XVI, *Jezus van Nazareth I. Van de doop in de Jordaan tot de Gedaanteverandering* (2007); II. *Van de intocht in Jeruzalem tot de opstanding* (2010).
- 2 Zie voor meer informatie de recensies van Rob van Houwelingen in Radix 34.1 (2008) en 37.4 (2011).
- 3 *Ongemakkelijke teksten van Jezus* (2011), red. Rob van Houwelingen en Reinier Sonneveld, 84-86.

OPEN DAG TU KAMPEN

Op 15 november a.s. opent de TU haar deuren voor wie overweegt om theologie te gaan studeren. Belangstellenden kunnen colleges bijwonen, studenten en docenten bevragen en proeven aan de sfeer van het studentenleven. Het programma van de open dag is te vinden op www.tukampen.nl. Meer informatie en opgave kan ook via pr@tukampen.nl of 038-4471710.

ONTMOETINGSVONDEN ROND KARL BARTH

Inspirerende ontmoetingsavonden in orthodox-gereformeerde kring rond Karl Barth, kerkvader van de twintigste eeuw, verzorgd door prof. G. den Hertog in Gouda.

De 'kerkvader van de twintigste eeuw', Karl Barth, is in orthodox-gereformeerde kring lange tijd verguisd. De christelijk-gereformeerde hoogleraar Gerard den Hertog ergert zich aan wat er soms over Barth wordt geroepen. 'Erken hoe God hem heeft gebruikt.'

125 jaar geleden werd de gereformeerde Zwitserse dominee die de belangrijkste theoloog van de twintigste eeuw zou worden geboren: Karl Barth (1886-1968). Theologia Reformata, het theologische tijdschrift van de Gereformeerde Bond binnen de Protestantse Kerk, heeft een themanummer over hem uitgebracht.

Dat is opmerkelijk, want van oudsher moeten orthodox-gereformeerden weinig van Barth hebben, onder meer vanwege zijn afwijzing van de natuurlijke Godskennis en van de kinderdoop, zijn verzet tegen christelijke politieke partijen en zijn vermeende alverzoeningsleer. Het themanummer mag je zien, schrijft de hervormde theoloog Gijsbert van den Brink in de inleiding, als 'een gepaste poging om iets

goed te maken'. Orthodox-gereformeerden zijn milder over Barth geworden.

'Op bepaalde punten is Barth gereformeerder dan veel neocalvinisten,' stelt Gerard den Hertog, hoogleraar systematische theologie in Apeldoorn en een van de initiatiefnemers van het themanummer. 'Barth begint niet in zijn dogmatiek met nagaan wat we rationeel van God kunnen weten, zoals Bavinck nog doet. Het besef dat wij als zondaar allang tegen God hebben gekozen, doet Barth beginnen bij Gods spreken zelf. Die aanpak vind ik oer-reformatorisch.'

Eén van de drie thema-avonden heeft inmiddels plaatsgevonden. Deze avonden staan nog gepland:

9 november: Hoezeer Barth in de tijd van het nationaal-socialisme de kerk de weg gewezen heeft en wat dat voor vandaag betekent;

23 november: Wat kan Barth vandaag wel en niet voor ons betekenen?

De avonden vinden plaats in Gouda, van 19.45u tot 22.00u. Locatie: de Driestar, Burg. Jamessingel 2, op loopafstand van het station, en met voldoende eigen parkeergelegenheid.

De avonden zijn vrij toegankelijk. Er is wel een collecte ter bestrijding van de onkosten.

WINTERHULPACTIES OOST-EUROPA

Dit jaar gaan vier instanties die zich inzetten voor winterhulp in Oost-Europa hun acties voor het eerst op elkaar afstemmen. Het gaat om Hulp Oost-Europa, Kom over en help, Dorcas en Zending over Grenzen. Hun programma's met namen als 'winterwinkelwagen', 'winterhulp', 'voedselactie' en 'kerst-voedselpakkettenactie' hebben hetzelfde doel: mensen in Oost-Europa helpen de winter door te komen. Dat er

geholpen wordt is belangrijker dan de vraag via welke organisatie. Iedereen kan op een manier die bij hem of haar past een steentje bijdragen.

André Lichtendonk, bureaumanager van Hulp Oost-Europa, benadrukt dat er nooit sprake is geweest van concurrentie en dat afstemming dus voor de hand ligt. Oost-Europa is groot en overal is hulp hard nodig. Karst de Vries, directeur van Kom over en help: 'Het is onmogelijk om met één organisatie alle mensen die hulp nodig hebben in de genoemde landen en op zoveel verschillende plaatsen te helpen.' Peter van der Bijl, directeur Zending over Grenzen: 'Iedere organisatie heeft zijn eigen aanpak die werkt, zijn eigen doelgroepen en zijn eigen partnerorganisaties. Bundel je alle werkzaamheden, dan zou het ten koste kunnen gaan van de effectiviteit.' Michel Gendi, directeur Dorcas-directeur: 'Centralisatie kan leiden tot een focus op bepaalde gebieden, waardoor de hulp in andere gebieden stopt en netwerken ter plaatse verloren gaan. Maar door met elkaar in gesprek te zijn, leer je van elkaar en dat draagt bij aan kwaliteitsverbetering van de geboden hulp.'

PROTESTAND – JUBILEUMCONGRES HDC

Het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (HDC) organiseert een jubileumcongres onder de titel 'Protestand. De stand van het protestantisme sinds de jaren zestig'.

In de vier decennia sinds de oprichting van het HDC in 1971 is het Nederlandse protestantisme sterk van karakter veranderd. Op dit congres staat de vraag centraal hoe we deze vier decennia protestantisme moeten duiden. Is het steeds een conservatieve kracht geweest in onze samenleving of een protestgeluid in het zoeken naar een

nieuwe samenleving? Wat is de positie van de protestantse kerk en theologie geweest in de samenleving na de jaren zestig en welke toekomst is er voor weggelegd? En wat gebeurde er met de ethiek toen de groeps cultuur zwakker werd?

Het congres is gratis toegankelijk en ook de lunch wordt u aangeboden door het Documentatiecentrum. Het aantal plaatsen is beperkt, u wordt gevraagd u aan te melden. Zie voor meer informatie en aanmelding www.hdc.vu.nl. Het congres vindt plaats op 18 nov. a.s. in het Auditorium van de VU in Amsterdam, De Boelelaan 1081.

ONLINE CURSUS 'KOPSTORING'

Er start binnenkort een nieuwe online cursus voor jongeren met een psychisch zieke of verslaafde ouder, verzorgd door Optiment, onderdeel van Eleos. Als je een psychisch zieke of verslaafde ouder hebt, ben je vaak sterk gericht op je vader of moeder. De vraag hoe het met je ouder gaat, kan je op allerlei momenten bezig houden. Daardoor heb je soms weinig tijd en aandacht voor jezelf. OptiMent, onderdeel van Eleos, start voor deze jongeren eind november een nieuwe online cursus 'Kopstoring'. Hierin kun je met andere jongeren praten over onderwerpen als: je eigen behoeften en gevoelens, erover praten met anderen, opkomen voor jezelf en omgaan met je ouder. Doel van de cursus is dat je beter leert omgaan met de problemen van je ouders en vooral ook goed voor jezelf leert zorgen. Zo kun je voorkomen dat je zelf ook psychische problemen krijgt.

De cursus wordt begeleid door medewerkers van Optiment. Als je meedoet, krijg je ook de ruimte om met elkaar te ontdekken wat de Bijbel zegt over de relatie tussen ouders en kinderen en welke betekenis het geloof kan hebben in jouw situatie.

De cursus Kopstoring is voor jongeren vanaf 16 jaar die met andere jongeren willen praten over hoe het is om een vader of moeder met psychische en/of verslavingsproblemen te hebben. Per cursus kunnen zes jongeren meedoen. Voor meer informatie, kijk op www.optiment.eu of mail naar info@optiment.eleos.nl. De eerstvolgende online cursus van OptiMent start op 29 november a.s.

WORLD CHRISTIANITY AND THE MISSION OF GOD

Op 18 november a.s. organiseren de Unie van Baptistengemeenten, Tear, de Nederlandse Zendingsraad en de Evangelische Alliantie, met ondersteuning van Micha Nederland en de EZA een symposium met Vinoth Ramachandra als hoofdspreker. Het thema van het symposium is 'de wereldkerk en de missie van God'. Tijdens de dag zal Arnold van Heusden dagvoorzitter zijn. Verder werken mee: Otto de Bruijne, Gert Noort en Karin Ramachandra.

In de afgelopen eeuw heeft de wereldkerk enorme veranderingen doorgemaakt, zowel in haar demografie en haar geografie als in haar theologie. Deze veranderingen beïnvloeden de manier waarop we omgaan met zending. Vinoth Ramachandra zet ons stil bij deze veranderingen vanuit zijn Aziatisch perspectief. Een nieuwe weg in de zending ziet hij in globale partnerschappen tussen Noord en Zuid, waarop

hij uitgebreid zal ingaan. In zending worden volgens Ramachandra valse goden ontmaskerd, met name wanneer de gevolgen van globalisatie en consumentisme zichtbaar worden. Wat moet het antwoord zijn van de kerk, van theologische opleidingen en vanuit de missiologie?

Dr. Vinoth Ramachandra woont met zijn vrouw Karin in Sri Lanka. Hij is een prominent Aziatisch denker, en werkt bij de Internationale studentenvereniging IFES als secretaris voor dialoog en sociale betrokkenheid. Hij is al vele jaren betrokken bij de mensenrechten-beweging in Sri Lanka, het wereldwijde Micha netwerk en A Rocha. Zijn meest recente boek is *Subverting Global Myths: Theology and the Public Issues that Shape Our World* (2008). Het symposium is bedoeld voor predikanten, theologen, studenten, zendings- en ontwikkelingsorganisaties en iedereen die geïnteresseerd is in missiologie.

Praktisch

Het symposium vindt D.V. plaats op vrijdag 18 november 2011, 10.30 - 15.30 uur. Kosten: € 25,- (normaal) / € 15,- (studenten), inclusief lunch. Voertaal: Engels. Adres: Baptisten-gemeente Arnhem-Zuid, Wassenaarweg 5, Arnhem. Aanmelding en registratie via www.baptisten.nl/symposium, voor vragen kunt u contact opnemen met de Unie van Baptistengemeenten (info@baptisten.nl, 0342-712457).

Werken in de kerk

Een nieuwe reeks praktische handboeken voor kerkwerkers. In ieder deel geven experts vanuit hun eigen ervaring adviezen die direct toepasbaar zijn in de praktijk.

Handboek voor kinderwerkers gaat over: je eigen visie ontwikkelen, hoe betrek je kinderen in de kerkdienst, contact met ouders, bidden en bijbellezen met kinderen, orde houden. 176 p., €16,90

Buiten & Schipperheijn Motief
www.buiten.nl – in de boekwinkel

DE 'NIEUWE' VRIJWILLIGERS EN HUN KERK

Nederland telt ongeveer 5,3 miljoen volwassenen die vrijwilligerswerk doen. Gemiddeld zijn zij daar vier tot vijf uur per week mee bezig. De meeste vrijwilligers doen dat omdat ze dat nuttig vinden. De laatste jaren is er veel onderzoek gedaan naar het werken met vrijwilligers. De sterk veranderende maatschappij heeft namelijk ook een verandering tot gevolg voor de inzet en beschikbare tijd van de vrijwilliger. Veel kerken ervaren dit aan den lijve en zeggen dan: het is moeilijk om gemeentelieden te motiveren om actief te zijn binnen de gemeente. Daarmee wordt het probleem bij de vrijwilliger gelegd. Maar is dat terecht?

We zullen moeten erkennen dat de vrijwilligers van deze tijd niet langer vrijwilligerswerk doen, omdat het nou eenmaal zo hoort. Zij willen het gevoel hebben dat hun 'investering' daadwerkelijk iets oplevert. Dat geldt ook voor vrijwilliger zijn binnen een kerkelijke gemeente. Op zaterdag 19 november 2011 zal er in Veenendaal een seminar worden gehouden over het werken met vrijwilligers binnen een plaatselijke gemeente. Voor meer informatie en aanmelding: ga naar www.doelgericht.net en zoek in de rechterzoekbalk onder conferenties.

ONTMOETINGSDAG 'ISLAM-IN-HUIS'

Voor sommige christenen komt de islam veel dichterbij dan verwacht: zoon- of (meestal) dochterlief krijgt een relatie met een moslim, of iemand uit de naaste omgeving keert zich tot de islam. Plotseling kan er in familie en

kerk een situatie ontstaan die veel – soms pijnlijke – vragen oproept. Op zaterdag 12 november 2011 organiseert Het Kruispunt (www.hetkruis.org) in Rotterdam opnieuw een dag voor ontmoeting en toerusting in het kader van interreligieuze relaties. Deze dag is bedoeld voor familieleden die te maken hebben met een gemengde relatie in het gezin of met iemand die zich tot de islam gekeerd heeft, alsmede voor ambtsdragers en kerkelijk werkers die in kerkverband hiermee geconfronteerd worden. Vanwege het persoonlijk karakter van deze dag worden enkel mensen uit deze doelgroepen verwacht.

Deze dag zal in het teken staan van ontmoeting en toerusting, om zo meer inzicht te krijgen in culturele en religieuze gewoontes, alsmede handvatten te krijgen hoe om te gaan met een interreligieuze relatie of wending tot de islam in familie en/of kerk.

Mocht u/jij interesse hebben deze dag bij te wonen, of wilt u meer informatie, neem dan a.u.b. contact op via onderstaande gegevens. Indien u deze dag bij wilt wonen, is opgave noodzakelijk.

Praktisch: de ontmoetingsdag vindt plaats op zaterdag 12 november van 11:00 tot 15:30 uur (inloop: 10.30 uur) in kerkgebouw De Rank, Larikslaan 215, 3053 LD Rotterdam. Kosten: € 7,50 (bijdrage voorzieningen). Informatie: ds. Marten de Vries, via: marten@hetkruis.org of 010 2760346. Opgave: Erika van Nes, via: erika@hetkruis.org. Meer informatie op www.hetkruis.org.

Zendtijd voor kerken

13 november om 11:30 op Ned. 2 (tv): kerkdienst van de GKv 'De Schuilhof' in Hilversum, ds. Klaas de Vries. Thema: Leef van de wind, n.a.v. Ezechiël 37:1-14.

UIT DE KERKEN

Jubiläum

19 oktober, Eindhoven, vijftientig jaar predikant: ds. A.H. van der Velden (1959).

Preekconsent

Preekbevoegdheid is verleend aan P.A. Slager te Kampen, e-mail pieterandriesslager@hotmail.com; en aan G. Hagens uit Houten, met bevoegdheid voor de bediening van de sacramenten, de kerkelijke bevestiging van huwelijken en het afnemen van belijdenis van het geloof.

Beroepen

Te Appingedam en te Wetsinge-Sauwerd: J. van der Wal te Stadskanaal. Te 't Harde: M.O. ten Brinke te Roodeschol. Te Hoogeveen: R.M. Meijer te Hasselt

Aangenomen

Naar Zevenbergen: kandidaat Z. van Hijum te Kampen.

Overleden

Nijkerk, 27 oktober: ds. Cornelis Johannes Smelik (geboren op 3 juni 1931 in Den Haag). Hij studeerde theologie in Kampen en werd in 1956 predikant te Veenendaal. Daarna stond hij te Bunschoten-Spakenburg (1961), Enschede-Zuid/West (1969), Capelle aan den IJssel (1980) en Nieuwerkerk aan den IJssel (1994). Ds. Smelik was mede-auteur van de catechesemethode De Weg en van Gesterkt door genade, redacteur van De Reformatie, scriba van de synode van Arnhem (1981) en voorzitter van de synode van Heemse (1984-1985). Ook was hij bijna tien jaar president-curator van de Theologische Universiteit in Kampen. Ds. Smelik ging in 1996 met emeritaat